

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 355.4.044.7:94

Цитування:

Веденєєв Д. В., Копієвська О. Р. Гібридні загрози як об'єкт освітніх практик у культурно-мистецькій сфері України (за досвідом реалізації проєкту Erasmus+ «Академічна протидія гібридним загрозам – #WARN» 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SVHE-JP»). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2021. № 2. С. 3-11.*

Vedeneev D., Kopievska O. (2021). Hybrid threats as an object of educational practices in the cultural and artistic sphere of Ukraine (based on the experience of the Erasmus + project "Academic Counteraction to Hybrid Threats - #WARN" 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SVHE-JP"). National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal, 2, 3-11. [in English].

*Веденєєв Дмитро Валерійович,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8929-9875>
zastava67@i.ua*

*Копієвська Ольга Рафаїлівна,
доктор культурології,
завідувачка кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4537-4888>
okopievska@gmail.com*

ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ ЯК ОБ'ЄКТ ОСВІТНІХ ПРАКТИК У КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

(за досвідом реалізації проєкту Erasmus+ «Академічна протидія гібридним загрозам – #WARN» 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SVHE-JP»)

Мета роботи. Дослідити й узагальнити досвід Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв із підготовки здобувачів вищої освіти до формування спеціальних компетентностей, які дозволять професійно протидіяти гібридним загрозам у соціокультурній сфері України, ознайомлення їх із методикою діагностування та аналізу відповідних небезпек, організаційно-правовими основами, формами і методами протидії загрозам, безпеці національній культурно-гуманітарній сфері як складовій менеджменту соціокультурної діяльності. **Методологія.** Використані діалектичний та структурно-системний підходи, загальнонаукові методи абстрагування, класифікації та порівняння. Застосовано синергетичний підхід теорії безпекознавства, структурно-функціональний та системно-ситуаційний методи науки про управління. Залучено методи наукознавчого аналізу та наукометрії, емпірико-пізнавальний метод педагогічної науки. **Наукова новизна.** Уперше досліджуються організаційно-методичні засади впровадження вивчення сучасних поглядів на сутність неконвенційного (гібридного) протиборства у зміст та алгоритм підготовки фахівців магістерського рівня з менеджменту соціокультурної діяльності. **Висновки.** Розвиток інструментарію деструктивного впливу на соціокультурну сферу суверенних держав (суспільств) в арсеналі «гібридних війн» спонукає до запровадження у змісті професійної підготовки управлінських кадрів для соціокультурної сфери, розробка і впровадження спеціалізованих курсів із набуття спеціальних компетентностей, які дозволять майбутнім фахівцям діагностувати та протидіяти спробам ерозії культурно-цивілізаційної матриці як основи життєздатності держав і народів. Доцільно запроваджувати структурно-логічне викладання теоретичних знань та практичних навичок з питань протидії гібридним загрозам на різних рівнях вищої освіти. Важливим видається розробка і впровадження культурних практик, тренінгово-ігрових компонентів, які дозволять розвивати критичне, креативне, творче мислення, формуючи при цьому у майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності навичок відвернення деструктивних впливів на соціокультурну сферу.

Ключові слова: гібридні загрози, гібридна війна, національна та інформаційна безпека, методика викладання, тренінгово-ігрова практика, менеджмент соціокультурної діяльності.

Vedeneev Dmytro, Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of Art Management and Event Technologies, National Academy of Culture and Arts Management; Kopievska Olga, Doctor of Cultural Studies, Head of the Department of Art Management and Event Technologies, National Academy of Culture and Arts Management

Hybrid threats as an object of educational practices in the cultural and artistic sphere of Ukraine (based on the experience of the Erasmus + project "Academic Counteraction to Hybrid Threats - #WARN" 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-CBHE-JP")

Purpose of the article. Investigate and summarize the experience of the National Academy of Culture and Arts Management in preparing graduates for the formation of special competencies that will professionally counteract hybrid threats in the socio-cultural sphere of Ukraine, acquaint them with methods of diagnosing and analyzing relevant hazards, organizational and legal bases, forms and methods countering threats, security of the national cultural and humanitarian sphere as a component of management of socio-cultural activities. **Methodology.** Dialectical and structural-system approaches, general scientific methods of abstraction, classification, and comparison are used. A synergetic approach to the theory of security science, structural-functional and system-situational methods of management science are applied. Methods of scientific analysis and scientometrics, empirical-cognitive method of pedagogical science are involved. **Scientific novelty.** For the first time, the organizational and methodological bases of the introduction of studying modern views on the essence of unconventional (hybrid) confrontation in the maintenance and algorithm of preparation of experts of a master's level on the management of sociocultural activity are investigated. **Conclusions.** The development of tools for the destructive impact on the socio-cultural sphere of sovereign states (societies) in the arsenal of "hybrid wars" encourages the introduction of management training for the socio-cultural sphere, development, and implementation of specialized courses to acquire special competencies that will allow future cultural and civilizational matrix as the basis of the viability of states and peoples. It is advisable to introduce structural and logical teaching of theoretical knowledge and practical skills on combating hybrid threats at different levels of higher education. It seems important to develop and implement cultural practices, training, and game components that will develop critical, creative, creative thinking while forming in future managers of socio-cultural activities skills to prevent destructive influences on the socio-cultural sphere.

Key words: hybrid threats, hybrid war, national and information security, teaching methods, training and game practice, management of socio-cultural activities.

Актуальність теми дослідження. Новітні загрози неконвенційного (гібридного) порядку національній безпеці України, як свідчать сучасні дослідження, висувають на перший план розробку системного інформаційно-ментального та просвітницького впливу для роз'яснення комплексу загроз гібридного характеру, творення й висування інноваційних підходів до формування системи захисту, передовсім саме соціокультурного простору України. Така настанова природна в умовах глобалізації та вільного обігу інформації, і передбачає прискорене озброєння необхідними спеціальними компетентностями управлінських кадрів для соціокультурної сфери.

При формуванні нової генерації науково-педагогічних працівників гуманітарної сфери особливого значення набуває формування спеціальних компетентностей із виявлення та попередження згаданих «витончених» знарядь «гібридної» агресії, формування у професіоналів-гуманітаріїв відповідного професійно-психологічного імунітету проти «інтелектуальних підступів». Крім того, заслуговує на аналіз та узагальнення певний досвід подібної діяльності, накопичений в останні роки в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ).

Аналіз публікацій. Проведений наукознавчий аналіз засвідчує, що

дослідження форм і методів деструктивного впливу на інформаційно-психологічну й культурно-гуманітарну сферу життєдіяльності держави й суспільства стали одним із провідних напрямів вивчення вітчизняними науковцями проблематики сучасної неконвенційної (гібридної) конфліктності [див. наприклад: 4; 9-11; 13-15; 18, 23, 26]. Водночас лише започатковується науковий напрям із студіювання характеру й особливостей гібридних загроз, власне, культурній сфері [див. наприклад: 2, 6, 16, 17, 20, 28]. Учасниками розглянутого у статті міжнародного проекту оприлюднено і перші праці із узагальнення досвіду профільованого впровадження у навчальний процес тематики розуміння, діагностування та протидії гібридним загрозам гуманітарному вимірі буття української держави та соціокультурній системі України [3, 5, 12, 29].

Виклад основного матеріалу. Можна констатувати, що з 2014 р. відбулася індоктринація поглядів на сутність та ознаки гібридної війни у відповідні концептуальні документи безпекової політики України. Зокрема, з-поміж провідних чинників формування безпекового середовища у сучасному світі «Воєнна доктрина України» називає «перенесення ваги у воєнних конфліктах... на комплексне використання воєнних і невоєнних інструментів

(економічних, політичних, інформаційно-психологічних тощо), що принципово змінює характер збройної боротьби» [7]. «Стратегія воєнної безпеки України» (затверджена Указом Президента України від 25 березня 2021 р.) на рівні сучасних світових уявлень наголошує, що модерна конфліктність все більше відзначається комплексним застосуванням «політико-дипломатичних, економічних, інформаційних, воєнних і гібридних інструментів, зокрема економічних важелів впливу, приватних військових компаній, регулярних військ без знаків розрізнення» [24].

Ефективною складовою асиметричної підривної стратегії є інформаційно-гуманітарний й матрично-культурний компоненти, спрямовані на дестабілізацію/підкорення ціннісно-свідомісного виміру буття, ментальності саме інтелігенції та управлінських кадрів. Йдеться, передовсім, про т.зв. «організаційну зброю» із досягнення прихованого управління культурно-світоглядом сферою з метою перекодування ментального поля населення країни-жертви шляхом переорієнтації, послаблення й знищення традиційних духовних й культурних цінностей народу, ерозії його етнорелігійної матриці, втрати жертвою здатності до опору через глибинну руйнацію управлінської та ідейно-духовної сфери. Застосування такої стратегії паразитує на свободі слова, інформаційній відкритості сучасних демократичних суспільств, глобальних інформаційних зв'язках.

Інтенсифікація науково-аналітичних та науково-педагогічних розробок, пов'язаних із осягненням феномену гібридних війн, механізмів протидії новітнім типам загроз національній безпеці України сприяла посиленню уваги до вивчення гібридних загроз культурно-гуманітарній сфері держави при впровадженні освітніх компонент, які дозволять сформуванню у здобувачів вищої освіти необхідні компетентності із розуміння сучасних практик неконвенційного протидіювання, діагностики гібридних загроз та інструментарію протидії ним (у залежності від професійного спрямування та посадового рівня керівних кадрів у соціокультурній сфері).

У НАКККіМ подібна робота розпочалася з 2016 р. із опанування здобувачами вищої освіти третього рівня теоретичних знань щодо сутності гібридних загроз в інформаційно-гуманітарній сфері, набуття ними практичних вмінь із протидії новітнім неконвенційними загрозам у межах науково-педагогічної

діяльності. Відповідні компетентності набуваються в ході вивчення освітньої компоненти «Проблеми інформаційно-гуманітарної безпеки України» для аспірантів другого курсу, котрі навчаються за спеціальністю 032 – історія та археологія. Предмет спрямований на надання необхідних теоретичних знань та прикладних навичок із розуміння сутності маніпулятивних технологій у гуманітарно-культурній сфері як чинника загрози національній безпеці України та протистояння ним, у т.ч. у процесі науково-аналітичної діяльності, набуття спроможності формування випускниками у подальшому змісту викладання гуманітарних дисциплін. У процесі опанування освітньої компоненти передбачається, зокрема, вивчення інформаційного контенту асиметричного («гібридного») протистояння у сучасному світі, ознайомлення з інформаційно-психологічною складовою новітніх технологій деструктивної діяльності у суспільстві тощо. Окремі тематичні блоки (теми) почали впроваджуватися у Центрі неперервної культурно-мистецької освіти НАКККіМ під час підвищення кваліфікації державних службовців, керівників та викладачів закладів базової мережі закладів культури [див.: 3, 29].

Перспектива якісного удосконалення наукового студіювання та викладання проблематики гібридних загроз актуалізувалася у зв'язку із участю НАКККіМ в реалізації міжнародного проекту «Академічна протидія гібридним загрозам – #WARN» 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SVHE-JP» (листопад 2019 – листопад 2023 рр.), який реалізується в межах Програми Європейського Союзу Еразмус+ за напрямом «Розвиток потенціалу вищої освіти», і орієнтується на впровадження розробок Європейського центру з протидії гібридним загрозам («The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats»). Координатором проекту виступає заступник декана факультету інформаційних технологій Університет Ювяскюля (Фінляндія), професор Тімо Тііхонен, національним координатором проекту – заступник завідувача кафедри Харківського національного університету радіоелектроніки, к.е.н. Світлана Гришко. Від європейських партнерів до складу консорціуму проекту увійшли Університет Ювяскюля (Фінляндія), Вища інженерна школа Франції, Університет Коїмбри (Португалія) та Університет Тарту (Естонія). Основними співвиконавцями проекту від України стали Харківський національний університет

радіоелектроніки, Український католицький університет, Державний університет інфраструктури та технологій, Національний університет «Острозька Академія», НАКККіМ, Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України та Горлівський інститут іноземних мов «Донбаський державний педагогічний університет» [1, 8].

До реалізації проєкту у грудні 2019 р. приєдналося Міністерство освіти і науки України, адже очікується, що отримані напрацювання надалі будуть залучені для розробки програм навчання і підвищення кваліфікації педагогічного складу в інтересах розбудови безпечного громадянського середовища в Україні [19].

Згаданий проєкт переслідує за мету запровадження міждисциплінарних освітніх компонент для другого рівня вищої освіти та короткострокових сертифікованих освітніх програм, спрямованих на протидію гібридним загрозам, розбудову експертної інфраструктури для проведення міждисциплінарних досліджень і дослідницько-орієнтованих занять. Навчальні модулі з інформаційної безпеки базуватимуться на застосуванні технологій превентивного навчання, які використовуються у системах штучного інтелекту країн Європейського Союзу.

Головна когнітивна мета проєкту полягає у запровадженні превентивного навчання різних соціально-вікових категорій громадян, їх підготовки «як агентів захисту і позитивних змін для загальнонаціонального поширення знань та навичок цивільної оборони проти гібридних загроз». Висунута мета скеровує учасників проєкту до заповнення науково-пізнавальних й навчально-методичних лакун у галузі безпеки в різних сферах професійної діяльності, забезпечення підвищення професійної, громадянської та соціально-психологічної стійкості до гібридних загроз в Україні.

У центрі уваги проєкту – запровадження у сферу вищої освіти України спеціальних освітніх компонент із проблематики виявлення та протидії різноплановим гібридним загрозам. Нині, зазначають координатори проєкту, «навчальні програми... навіть віддалено не готують випускників до складних гібридних загроз». Органам влади та управління, державним службовцям, «які щоденно стикаються з реальністю гібридних атак і загроз», бракує компетентностей щодо

виявлення та протидії гібридним небезпекам. Проведений аналіз освітніх програм в сферах управління та адміністрування, соціальних та поведінкових наук, інформаційних технологій, управління та адміністрування, транспорту, культури та мистецтва, освіти та педагогіки, медіакомунікацій «показав, що сучасні освітні програми, як правило, дисципліно-орієнтовані та не адресовані адекватній протидії гібридним проблемам» [21].

Концепцією проєкту передбачається адаптація змісту 11 освітніх програм у 7 галузях освіти, розробка курсів з протидії гібридним загрозам для сфери освіти, підготовка адаптованих освітніх програм та курсів, створення міжгалузевого середовища з питань протидії гібридним загрозам. Запланована розробка 12 нових курсів (загальний курс: «Гібридні загрози та комплексна безпека» та 11 спеціальних курсів щодо розпізнавання та протидії гібридним загрозам в певних областях), 18 онлайн курсів для е-бібліотек, 51 комплекту навчальних матеріалів, 18 курсів для дистанційного навчання, 11 нових двомовних курсів тощо.

Одним із етапів реалізації проєкту стало відкриття спеціалізованих лабораторій для науково-педагогічних кадрів та здобувачів вищої освіти – учасників проєкту. Зокрема, в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв лабораторія відкрита 23 лютого 2021 р. на базі кафедри арт-менеджменту та івент-технологій [31].

Для сприяння змістовному наповненню результатів проєкту та підвищення кваліфікації учасників залучаються можливості зарубіжних науково-аналітичних центрів. Так, у грудні 2020 р. 20 викладачів-учасників взяли участь у проведених Лабораторією гібридних стратегій TNO (Нідерландська організація прикладних наукових досліджень) двох сесіях інтерактивних онлайн тренінгів з курсу «Ігрові методи навчання протидії гібридним конфліктам». Експерти Лабораторії розробили ігри, які допомагають зрозуміти загрози, спричинені гібридною війною, сприяють прищепленню адекватної реакції на загрози та підвищенню соціально-психологічної стійкості до нестандартних викликів безпековому середовищу. Предметом аналізу стали виклики економічній, інформаційній, політичній, технічній та соціальній сферам. Викладалися навички моделювання змагального середовища з протидії гібридним загрозам тощо [27].

У ході визначення науково-теоретичних та організаційно-методичних засад реалізації проекту постало науково-пізнавальне завдання щодо розробки й впровадження адекватної, такої, що корелюється із модерними європейськими уявленнями, *термінології* (котра б виконувала як когнітивні функції, так і відігравала б системотворчу та ментально-світоглядovu функції при розробці відповідних навчальних курсів). Учасники проекту створили Глосарій на основі отриманих у рамках програми Erasmus+ авторитетних, апробованих науково-аналітичних джерел країн ЄС [30], термінологія та методологічні підходи якого визначатимуть базові поняття та зміст відповідних навчальних курсів та навчальної літератури.

Розробники поклали в основу документу властиву для візії ЄС щодо досягнення стійкості перед гібридними викликами, використали розроблені в країнах Євросоюзу Спільну систему боротьби з гібридними загрозами («A Joint Framework On Countering Hybrid Threats»), імplementовану у 2016 р. Пріоритет надано відритим науково-аналітичним розробкам та першоджерелам згаданого Hybrid CoE, а також розробкам інших європейських партнерів WARN – Університету Ювяскюля, Університету Коїмбри, Вищої інженерної школи ЕСАМ-ЕРМІ (Франція), Університету Тарту, асоційованого партнера проекту – Лабораторії гібридних стратегій TNO [30, 4-5].

Автори-упорядники Глосарію¹ подали ключову термінологію та загальні поняття про гібридну конфліктність й гібридні загрози для таких сфер як: національна безпека, публічне управління та адміністрування, менеджмент організації та адміністрування, менеджмент соціокультурної діяльності, фінансово-економічна безпека, системи штучного інтелекту, політологія, гуманітарна освіта, медіакомунікації тощо.

Характеризуючи сутнісні риси ГВ, автори справедливо наголошують на перевазі у структурі ГВ невійськових складових, ефект дії яких співмірний тому, який раніше «передбачався досяжним за допомогою військової кампанії». Виходячи з цього, помітне місце при розробці профільної термінології ГВ відведене визначенню понять у *сфері менеджменту соціокультурної діяльності* (розділ 11-й Глосарію). По суті, це обумовлене вразливістю соціокультурних систем (СКС, які є базисом й, одночасно, відображенням самобутності цивілізаційного типу держави, історично детермінованих

суспільно-політичних моделей та типів суспільних відносин, стрижнем громадянського життя тощо) до штучної ерозії в епоху надзвичайно розвинутих деструктивних інформаційно-психологічних та когнітивно-ментальних «ударних» технологій. Відповідно демонтаж СКС та внесення згубних вірусів подальшого розпаду у наріжні культурно-цивілізаційні підвалини буття певного народу як громадянсько-політичної спільноти відкриває перспективи розпаду державності та «демонтажу народу» (за вдалим визначенням конфліктолога С. Кара-Мурзи).

Гібридне протистояння в своїй концептуальній основі спрямоване на деморалізацію противника, дистанційний підрив (переважно невійськовими й «неконтактними» методами) його спроможності до оборони й захисту національних інтересів в цілому, примушення його до капітуляції, відмови від реального державного суверенітету та готовності до нав'язування йому вигідної переможцям моделі зовнішньої та внутрішньої політики, відповідного корегування суспільно-економічного ладу та духовно-культурної сфери. З цього погляду важливим видається впровадження в НАКККіМ у рамках програми #WARN освітньої компоненти «Теорія безпеки соціокультурних систем» [22, 25], оскільки аналіз соціокультурного середовища з метою виявлення існуючих у ньому проблем та розробка алгоритмів (методів) захисту культурно-ментальної сфери від гібридних загроз є професійно значущими для сучасного менеджера соціокультурної діяльності, важливе з погляду формування активної суспільної позиції громадянина України.

Метою курсу вважається підготовка студентів до розуміння й професійної протидії загрозам соціокультурній системі України, ознайомлення їх із методикою виявлення та аналізу відповідних небезпек, організаційно-правовими основами, формами і методами протидії загрозам безпеці національної культурно-гуманітарної сфери як складової менеджменту соціокультурної діяльності. Виходячи із цього, висувається пізнавальне завдання з опанування студентами сучасною спеціальною термінологією, зокрема поняттями про соціокультурні системи, міжкультурність, культурний контент, культурну спадщину, культурну травму тощо.

У результаті опанування навчальної дисципліни студенти повинні набути відповідні компетентності. *Інтегральна*

компетентність полягає у здатності розв'язувати складні задачі і проблеми в сфері менеджменту соціокультурної діяльності, пов'язані із забезпеченням безпеки соціокультурних систем. *Загальні компетентності* скеровуються на здатність проведення досліджень викликів і ризиків соціокультурним системам; спроможність приймати обґрунтовані рішення для організації заходів із забезпечення безпеки соціокультурної сфери; готовність до організації міжвідомчих заходів із протидії загрозам у соціокультурній сфері; здатність працювати в міжнародному контексті з налагодження співпраці у сфері інформаційно-гуманітарної безпеки.

З погляду *спеціальних компетентностей* передбачається:

надання студентам здатності визначати напрями досліджень особливостей (ознак) застосування деструктивних технологій з ерозії інформаційно-культурної сфери з арсеналу «гібридної» війни;

здатність до практичної адаптації науково-обґрунтованих безпекових соціокультурних практик в їх глобальному, глокальному і локальному вимірах;

спроможність до планування, обґрунтування та обговорення результатів управлінської та інформаційно-аналітичної діяльності з протидії загрозам соціокультурній системі України у межах власної компетенції та професійних обов'язків;

готовність надавати науково-обґрунтовані, професійні рекомендації та висновки, керуватися відповідними нормативно-правовими нормами та концептуальними документами із забезпечення культурно-гуманітарної безпеки України.

Відповідно зміст курсу складається із таких основних тем: поняття про соціокультурні системи та провідні чинники загроз їх стабільності у сучасному світі; ретроспективний огляд формування форм і методів деструктивного впливу на соціокультурну сферу життєдіяльності суспільства; особливості глобалізаційних впливів на національні соціокультурні системи; внутрішні чинники потенційних загроз соціокультурній сфері України; деструктивні технології з ерозії інформаційно-культурної сфери в стратегії «гібридної» (асиметричної) війни; «м'яка сила» та «публічна дипломатія» як явище сучасних міжнародних соціокультурних відносин;

організаційно-правові засади забезпечення соціокультурної безпеки України.

Використовуючи міждисциплінарний підхід до результативності визначених у проєкті #WARN цілей та завдань, на кафедрі арт-менеджменту та івент-технологій НАКККіМ впроваджено інноваційну освітню практику, яка дозволила в межах партнерського навчання (ОК «Креативні індустрії», професор Копієвська О. Р., ОК «Теорія безпеки соціокультурних систем», професор Веденєєв Д. В., ОК «Етика, естетика» доцент Рева Т. С.) розробити й апробувати із здобувачами вищої освіти тренінгово-ігрові культурні практики місяця яких полягає у розумінні знань про гібридні загрози, набутті практик їх подолання культурно-дозвіллевими технологіями і методиками. Розробка і впровадження вищезазначених інноваційних форм дозволили посилити креативне, критичне та творче мислення при виконанні завдань із актуалізованої в статі проблематики.

Окреслені тренінгово-ігрові практики було презентовано серед зацікавлених стейкхолдерів соціокультурної сфери, а саме: членів Української Бібліотечної Асоціації, академічної спільноти ЗВО, які готують фахівців за спеціальностями 029 «Менеджмент соціокультурної діяльності», 034 «Культурологія» [27].

Висновки. Стрімкий розвиток високотехнологічного інструментарію деструктивного впливу на соціокультурну сферу суверенних держав (суспільств) в арсеналі «гібридних війн» спонукає до запровадження у змісті професійної підготовки керівників, фахівців та науково-педагогічних кадрів соціокультурної сфери спеціалізованих освітніх компонент (збалансованого профілювання викладання інших дисциплін) із прищеплення знань й навичок діагностування та протидії спробам ерозії культурно-цивілізаційної матриці як основи життєздатності держав і народів. До концептуальної основи, змістовної структури, понятійно-категоріального апарату та науково-методичної бази викладання проблематики гібридних загроз й мінімізації їх деструктивного впливу необхідно покласти здобутки сучасного безпекознавства, провідних зарубіжних науково-аналітичних центрів з протидії гібридним загрозам, колективні розробки асоційованих учасників профільних міжнародних проєктів, в яких беруть участь і ЗВО України.

Набутий в НАКККіМ досвід, розроблені та впроваджені освітні та тренінгово-ігрові практики свідчать про доцільність запровадження на постійній основі структурно-логічного викладання тематики протидії гібридним загрозам на різних рівнях вищої освіти, впроваджувати зазначені практики під час перепідготовки та підвищення кваліфікації (відповідно до посадового рівня та обов'язків слухачів). Важливе місце у процесі опанування актуалізованої тематики необхідно відводити тренінгово-ігровому компоненту, потенціал якого у окреслених нами вище завданнях і цілях є беззаперечним у розвитку критичного, креативного та творчого мислення, здатності менеджерів соціокультурної сфери до автономного моніторингу неконвенційних загроз, консультування та оперативної розробки управлінських алгоритмів, конкретних заходів із відвернення гібридних впливів серед зацікавлених стейкхолдерів.

Стаття підготовлена в межах реалізації проекту Erasmus+ «Академічна протидія гібридним загрозам» (Academic Response to Hybrid Threat, WARN) 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SBHE-JP, що фінансується за підтримки Європейської Комісії.

Примітки

¹ С. Гришко (редактор), М. Головянко (Харківський національний університет радіоелектроніки), М. Титаренко, М. Чех, О. Василиця, Є. Ланюк, В. Засадко (Український католицький університет), О. Карпенко, В. Завгородній (Державний університет інфраструктури та технологій), Е. Балашов (Національний університет «Острозька академія»), О. Копієвська, Т. Рева (Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва), М. Білоконь, В. Лариса (Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентові України), Г. Докашенко, В. Концур (Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»).

Література

1. Академічна протидія гібридним загрозам 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SBHE-JP. Офіційний сайт проекту: URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/> (дата звернення: 02.05.2021).

2. Веденєєв Д. Асиметричний («гібридний») тип конфліктності: культурно-інформаційна складова // Культурологічні та мистецтвознавчі паралелі: науковий і практичний вимір: матеріали міжнародного симпозіуму, присвяченого 50-річчю Національної академії культури і мистецтв (6 червня 2019 р.). Київ: НАКККіМ, 2019. С.297–299.

3. Веденєєв Д. В. Викладання проблематики форм і методів «гібридного» протидіювання

інформаційно-гуманітарній сфері при підготовці аспірантів-істориків Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв // Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: Програма III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 22 червня 2020 р.) Маріуполь: ДонДУУ, 2020.

4. Веденєєв Д. Партитура «гібридної» війни: вибір зброї // Виклики і ризики. Безпековий огляд Центру дослідження армії, конверсії та роззброєння. 2019. № 5. С.16 – 29.

5. Веденєєв Д. В. Гібридні загрози соціокультурній системі України та їх вивчення при підготовці управлінських кадрів сфери культури // Синергетичний підхід до проектування життєвого простору особистості: міжнародна науково-практична конференція, присвяченій 40-річчю кафедри психології психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава, 27-28 квітня 2021 року). Полтава, 2021. С.97–102.

6. Веденєєв Д. В. Інформаційно-культурологічний компонент новітнього типу асиметричного («гібридного») протистояння // Другі наукові читання, присвячені пам'яті доктора історичних наук, професора О. І. Пудра: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (Київ, 20 листопада 2016 р.). Київ: НАКККіМ, 2017. С.8–11.

7. Воєнна доктрина України. Затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text> (дата звернення: 05.01.2021).

8. Гришко С. Презентація проекту «Академічна протидія гібридним загрозам – WARN» # 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SBHE-JP». 5-7 грудня 2019 р. URL: <https://drive.google.com/file/d/1sTvckOtQCWjAolwx38Q5fXOU5RK1R9uM/view> (дата звернення: 05.01.2021).

9. Дорошкевич А. Гібридна війна в інформаційному суспільстві // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 2. С. 21–28.

10. Жарков Я. М., Онищук М. І. Інформаційна боротьба як фактор національної безпеки України // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015. Вип. № 50. С. 87–92.

11. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії: аналіз. доп. / за заг. ред. А. Баровської. Київ: НІСД, 2016. 109 с.

12. Карпенко О. О. Участь державного університету інфраструктури та технологій у реалізації проекту Еразмус+ SBHE WARN «Академічна протидія гібридним загрозам» // Інноваційні рішення в сучасній науці, освіті та практиці: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (наукове

видання). (17-18 листопада 2020 р.) : у 2 ч. Київ : НТУ, 2020. Ч.1. С.34–37.

13. Ковальський Г. Аксиологічна площина зовнішніх чинників інформаційного протистояння в Україні // *Intercultural Communication*. 2017. № 1. С. 5–14.

14. Ковальський Г. Інформаційна складова протистояння на Сході України // *Гібридна війна: in verbo et in praxi*. Вінниця. 2017. С. 135–174.

15. Копієвська О., Веденєєв Д. «Вишукана» гібридна зброя: ураження свідомості керманічів та інтелігенції // *Виклики і ризики. Безпековий огляд Центру дослідження армії, конверсії та роззброєння*. 2020. № 9. С. 20–32.

16. Копієвська О.Р. Культурні практики як засіб подолання гібридних конфліктів // *Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: зб. матер. наук.-практ. інтернет-конферен. Маріуполь, 2020*. URL: <https://dsum.edu.ua/storage/documents/news/PROGRAMA-KONFERENTSIYI-22.06.2020-roku-2.pdf> (дата звернення: 15.03.2021).

17. Копієвська О.Р. Локальні культурні ландшафти України в умовах гібридної реальності // *Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті : збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 11 – 12 червня 2020 року / наук. ред. Т. Єщенко. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. С. 182-184*. URL : <http://library.kr.ua/elib/totalitaryzm/totalitaryzm.pdf> (дата звернення: 05.01.2021).

18. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 5. С. 138–142.

19. МОН розпочне проект із протидії гібридним загрозам. URL: <https://osvita.ua/vnz/68371/> (дата звернення: 15.04.2021).

20. Петров В. В. Культурна дипломатія як інструмент протидії гібридним загрозам // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ, 2019. № 1. С. 186–190.

21. Проект «Академічна протидія гібридним загрозам – WARN» 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-CBHE-JPURL: URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/project-overview/> (дата звернення: 05.01.2021).

22. Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія безпеки соціокультурних систем». Київ : НАКККіМ, 2020. 10 с.

23. Сишук О.А. Інформаційно-психологічний компонент «гібридної війни» // *Україна в системі змін парадигми світопорядку ХХ–ХХІ століть*. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. С.147–150.

24. Стратегія воєнної безпеки України. Затверджена Указом Президента України від 25 березня 2021 р. № 121. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення: 05.04.2021).

25. Теорія безпеки соціокультурних систем: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів освітнього ступеня «Магістр»

спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» / розроб. Д. В. Веденєєв. Київ : НАКККіМ, 2021. 22 с.

26. Ткачук П. П., Гула Р. В., Сивак І. О. Інформаційна війна і національна безпека. Львів : НА СВУ, 2015. 265 с.

27. Тренінг з курсу «Ігрові методи навчання протидії гібридним конфліктам» URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/news/training-on-the-course-gaming-hybrid-conflict/> (дата звернення: 05.03.2021).

28. Федоренко О. Науково-інтелектуальні аспекти інформаційної безпеки України в умовах інформаційної війни // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. Київ, 2017. Вип. 46. С. 111–116.

29. Шевченко І. Навчальний компонент академічної відповіді на гібридні загрози // *Сучасна бібліотечна та інформаційна неперервна освіта: орієнтації творчості : допов. на пленарному засіданні 10-ї ювілейної міжнародної конференції (25 – 28 лютого 2020 р., Славське, Львівська область)*. URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/news/presentation-training-component-of-the-academic-response-to-hybrid-threats/> (дата звернення: 05.01.2021).

30. Glossary Hybrid Threats / Глосарій з гібридних загроз / упоряд. С. В. Гришко та ін. ; за заг. ред. С. В. Гришко. 2021. 113 с. URL : <https://openarchive.nure.ua/handle/document/16258> (дата звернення: 17.02.2021).

31. New lab of the project “Academic response to hybrid threats” in our Academy. URL: <https://nakkkim.edu.ua/novini/1527-new-lab-of-the-project-academic-response-to-hybrid-threats-in-our-academy> (дата звернення: 17.02.2021).

References

1. The academic counteraction to the hybrid threats 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-CBHE-JP. The official project website: URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/> [in Ukrainian].

2. Vedenev D. (2019). The asymmetric ("hybrid") type of the conflict: the cultural-informational component. *Kulturolohichni ta mystetstvoznavchi paraleli: naukovyy i praktychnyy vymir*. Kyiv: NAKKKiM, 297–299 [in Ukrainian].

3. Vedenev D.V. (2020). Lecturing the forms and methods issues to the "hybrid" confrontation in the informational-humanitarian sphere withing the historians postgraduates of the National Academy of Managerial and Stuff preparation. *Ukrayinske suspilstvo v umovakh viyny: vyklyky sohodennya ta perspektyvy myrotvorennya*. Mariupol : DonDUU [in Ukrainian].

4. Vedenev D. (2019). The "hybrid" war score: the weapon's choice. *Vyklyky i ryzyky. Bezpekovyy ohliad Tsentru doslidzhennia armii, konversii ta rozzbroennia*. 5. 16–29 [in Ukrainian].

5. Vedenev D.V. (2021). The hybrid threats to the socio-cultural system of Ukraine and their lecturing withing the cultural managers preparation. *Synerhetychnyy pidkhid do proyektuvannya zhyttyevoho prostoru osobystosti*. Poltava, 97–102 [in Ukrainian].

6. Vedenev D. (2017). The informational-cultural component for the modern type of the

asymmetric ("hybrid") confrontation. Druhi naukovi chytannya, prysvyacheni pamyati doktora istorychnykh nauk, profesora O. I. Putro. Kyiv: NAKKKiM, 8–11 [in Ukrainian].

7. The Ukrainian military doctrine. Appointed by the Decree of the President of Ukraine since September 24, 2015 № 555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text> [in Ukrainian].

8. Gryshko S. (2019). The project presentation "The academic counteraction to the hybrid threats – WARN" # 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-CBHE-JP. URL: <https://drive.google.com/file/d/1sTvckOtQCWjAolwx38Q5fXOU5RK1R9uM/view> [in Ukrainian].

9. Doroshkevych A. (2015). Hybrid war in the information society. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya. 2. 21–28 [in Ukrainian].

10. Zharkov Ya. Onyshchuk M. (2015). Information fight as a factor of national security of Ukraine. Zbirnyk naukovykh prats Viyskovoho instytutu Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. 50. 87–92 [in Ukrainian].

11. Barovska A. (ed.). (2016). The information hybrid warfare challenges: content, channels, counteraction mechanisms. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

12. Karpenko O. (2020). The State University of Infrastructure and Technologies participation in the Erasmus + CBHE WARN project "Academic Counteraction to Hybrid Threats" implementation. Innovatsiyni rishennya v suchasniy nautsi, osviti ta praktysi. Kyiv: NTU, 1. 34–37 [in Ukrainian].

13. Kovalskyi G. (2017). Axiological Dimension of the External Factors of Informational Confrontation in Ukraine. Intercultural Communication. 1. 5–14 [in Ukrainian].

14. Kovalsky G. (2017). The information component of the confrontation on the Eastern Ukraine. Hybrid war: in verbo et in praxi : monograph. Vinnytsya. 135–174 [in Ukrainian].

15. Kopievska O., Vedenev D. (2020). The "elegant" hybrid weapon: the mind's the leaders and the intellectuals affection. Vyklyky i ryzky. Bezpekovyy ohlyad Tsentru doslidzhennya armiyi, konversii ta rozzbroyennya. 9. 20–32 [in Ukrainian].

16. Kopievska O. (2020). The cultural practices as the tool to overcome the hybrid conflicts. Ukrainske suspilstvo v umovakh viyny: vyklyky sohodennya ta perspektyvy myrotvorennya. Mariupol. URL: <https://dsum.edu.ua/storage/documents/news/PROGRAM-KONFERENSIYI-22.06.2020-roku-2.pdf> [in Ukrainian].

17. Kopievska O. (2020). The Ukrainian local cultural landscapes in the hybrid reality conditions. Totalitaryzm yak systema znyshchennya natsionalnoi pamyati. Lviv: Drukarnya Lvivskoho natsionalnoho medychnoho universytetu imeni Danyla Halytskoho. 182-184. URL: <http://library.kr.ua/elib/totalitaryzm/totalitaryzm.pdf> [in Ukrainian].

18. Magda Y. (2014). The Challenges of Hybrid Warfare: Information Aspect. Naukovi zapysky

Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 5. 138–142 [in Ukrainian].

19. The Ministry of Education and Science will launch the project for hybrid threats counteraction. URL: <https://osvita.ua/vnz/68371/> [in Ukrainian].

20. Petrov V. (2019). Cultural diplomacy in countering hybrid threats. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv. Kyiv, 1. 186–190 [in Ukrainian].

21. The project "The academic hybrid threats counteraction – WARN" 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-CBHE-JPURL. URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/project-overview/> [in Ukrainian].

22. The discipline working program "The socio-cultural systems safety theory". (2020). Kyiv : NAKKKiM [in Ukrainian].

23. Syshchuk O. (2015). The "hybrid war" informational-psychological component. Ukrayina v systemi zmin paradyhmy svitoporyadku XX-XXI stolit. Kyiv: un-t im. B. Hrinchenka, 147–150 [in Ukrainian].

24. The Ukrainian military security strategy. Appointed by the Decree of the President of Ukraine since March 25, 2021 № 121. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> [in Ukrainian].

25. Vedenev D. (2021). The socio-cultural systems safety theory: the methodical recommendations to practical lessons for the educational degree "Master" applicants the specialty 028 "Management of socio-cultural activities". Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

26. Tkachuk P., Gula R., Syvak I. (2015). The information warfare and the national security. Lviv: NA SVU [in Ukrainian].

27. The course training "The teaching counteraction to the hybrid conflicts gaming methods". URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/news/training-on-the-course-gaming-hybrid-conflict/> [in Ukrainian].

28. Fedorenko O. (2017). Scientific and Intellectual Aspects of Informative Security of Ukraine in conditions of Informative War. Naukovi pratsi Natsionalnoyi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. Kyiv, 46. 111–116 [in Ukrainian].

29. Shevchenko I. (2020). The educational academic response to hybrid threats component. Suchasna bibliotekna ta informatsiyna neperervna osvita: oriyentatsiyni tvorchosti. Slavske, Lviv region. URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/news/presentation-training-component-of-the-academic-response-to-hybrid-threats/> (access date: 05.05.2021) [in Ukrainian].

30. Gryshko S. (ed.). (2021). Glossary Hybrid Threats. URL : <https://openarchive.nure.ua/handle/document/16258> [in Ukrainian].

31. New lab of the project "Academic response to hybrid threats" in our Academy. URL: <https://nakkkim.edu.ua/novini/1527-new-lab-of-the-project-academic-response-to-hybrid-threats-in-our-academy> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 15.03.2021
Отримано після доопрацювання 12.04.2021
Прийнято до друку 19.04.2021*